

20200320598

СОБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Врз основа на членот 75, ставови 1 и 2 од Уставот на Република Северна Македонија, претседателот на Република Северна Македонија и претседателот на Собранието на Република Северна Македонија издаваат

УКАЗ ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА МЕЃУНАРОДНО ПРИВАНО ПРАВО (*)

Се прогласува Законот за меѓународно приватно право (*), што Собранието на Република Северна Македонија го донесе на седницата одржана на 4 февруари 2020 година.

Бр. 08-1107/1
4 февруари 2020 година
Скопје

Претседател на Република
Северна Македонија,
Стево Пендаровски, с.р.

Претседател
на Собранието на Република
Северна Македонија,
м-р **Talat Xhaferi**, с.р.

ЗАКОН ЗА МЕЃУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО (*)

ДЕЛ ПРВИ

ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Подрачје на примена

Член 1

Овој закон содржи правила за определување на меродавното право приватноправните односи со меѓународен елемент, правила за надлежноста на судовите и другите органи за расправање на тие односи и правила за постапката, како и правила за признавање и извршување на странски судски одлуки и одлуки на други органи.

* Со овој закон се врши усогласување на регулативите:

(*) Регулативата на Европскиот парламент и на Советот бр. 1215/2012 за надлежноста и признавањето и извршувањето на судските одлуки во граѓанските и трговските работи (Брисел I - (новела)), од 12.12.2012 година CELEX 32012R1215; Регулативата на Европскиот парламент и на Советот бр. 864/2007 за меродавното право за вондоговорните обврски, од 31.07.2007 година (Рим II) CELEX 320007R0864; Регулативата на Европскиот парламент и на Советот бр. 593/2008 за меродавното право за договорните обврски, од 17.06.2008 година (Рим I) CELEX 32008R0593; Регулатива на Советот бр. 2201//2003 за надлежноста и признавањето и извршувањето на одлуките во брачните работи и работите на родителската одговорност со која се става надвор од сила Регулативата на Советот бр. 1347/2000 во работите кои се однесуваат на издршката од 23 ноември 2003 година од 27.11.2003 година (Брисел II bis) CELEX 32003R220; Регулативата на Советот бр. 4/2009 за надлежноста и признавањето и извршувањето на одлуките и соработка во работите поврзани со обврските за издржување, од 18.12.2008 година CELEX 32009R0004; Регулативата на Советот бр. 1259/2010 за имплементирање соработка на подрачјето на меродавното право за разводот и законската разделба, од 20.12.2010 година (Рим III) CELEX 32010R1259 и Регулативата на Европскиот Парламент и на Советот бр. 650/2012 од 4.07.2012 за надлежноста, меродавното право, признавањето и извршувањето на одлуките и прифаќањето и извршувањето на автентичните инструменти во прашањата на наследувањето и за создавање на Европски Сертификат за наследување, од 04.07.2012 CELEX 32012R0650;

Предност на меѓународни договори

Член 2

Одредбите на овој закон не се применуваат на односите од членот 1 од овој закон, ако се регулирани со ратификувани меѓународни договори.

Пополнување на правните празнини

Член 3

Ако овој закон не содржи одредби за правото меродавно право за некој однос од членот 1 од овој закон, соодветно се применуваат одредбите на овој закон и начелата на меѓународното приватно право.

Лица со повеќе државјанства

Член 4

(1) За утврдување на државјанството на физичко лице меродавно е правото на онаа државата за чие државјанство станува збор.

(2) Ако лицето кое е државјанин на Република Северна Македонија има државјанство и на некоја друга држава, за примената на овој закон се смета дека има државјанство само на Република Северна Македонија.

(3) Ако лицето кое не е државјанин на Република Северна Македонија има две или повеќе странски државјанства, за примената на овој закон се смета дека има државјанство на онаа држава чијшто државјанин е и во која има вообичаено престојувалиште.

(4) Ако лицето од ставот (3) на овој член нема вообичаено престојувалиште во ниту една од државите чијшто државјанин е, за примената на овој закон се смета дека има државјанство на онаа држава чијшто е државјанин и со која е во најтесна врска.

Лица без државјанство и бегалци

Член 5

(1) Ако лицето нема државјанство или неговото државјанство не може да се утврди, меродавното право се определува според неговото вообичаено престојувалиште.

(2) Ако лицето има статус на бегалец меродавното право се определува според неговото вообичаено престојувалиште.

(3) Ако лицата од ставовите (1) и (2) на овој член немаат вообичаено престојувалиште или тоа не може да се утврди, меродавното право се определува според нивното престојувалиште.

Вообичаено престојувалиште

Член 6

(1) За примената на овој закон под вообичаено престојувалиште на физичко лице се смета местото во кое лицето има воспоставено траен центар на животните активности, при што не е неопходно да биде исполнета каква било формалност поврзана со пријавување или добивање на дозвола за престој од надлежните државни органи. При определувањето на тоа место посебно треба да се земат предвид околностите од личен или професионален карактер, кои произлегуваат од трајните врски на лицето со тоа место или од намерата да создаде такви врски.

(2) На вообичаеното престојувалиште на физичките лица кои вршат трговска дејност, за односите од шестиот и седмиот оддел се применуваат одредбите на членовите 75 и 87 од овој закон.

ДЕЛ ВТОРИ

МЕРОДАВНО ПРАВО

ГЛАВА I

Општи одредби

Возвраќање и упатување

Член 7

(1) Ако според одредбите од овој закон би требало да се примени правото на странска држава, се земаат предвид неговите правила за определување на меродавното право.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член не се применува на:

- 1) правната положба на правни лица;
- 2) разводот на бракот;
- 3) брачно-имотниот режим;
- 4) формата на правните дела;
- 5) изборот на меродавното право;
- 6) издршката;
- 7) договорните односи и
- 8) вондоговорните односи.

(3) Ако правилата на странската држава за определување на меродавното право возвраќаат на правото на Република Северна Македонија или на трета држава, ќе се примени правото на Република Северна Македонија, односно правото на третата држава, не земајќи ги предвид правилата за определување на меродавното право.

Држави со неединствен правен поредок

Член 8

(1) Ако е меродавно правото на државата чиј правен поредок не е единствен, а правилата на овој закон не упатуваат за определено правно подрачје во таа држава, меродавното право се определува според правилата на тој правен поредок.

(2) Ако на начинот предвиден во ставот (1) на овој член не е можно да се утврди кое право е меродавно од државата чиј правен поредок не е единствен, меродавно е правото на подрачјето во таа држава со кое постои најтесна врска.

Утврдување на содржината на странското право

Член 9

(1) Судот или друг орган определен со закон по службена должност ќе ја утврди содржината на меродавното странско право.

(2) Органот од ставот (1) на овој член ја утврдува содржината на странското право во согласност со меѓународните договори, а може да побара и известување за содржината на меродавното странско право од органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

(3) Странките во постапката можат да поднесат и јавна исправа или мислење на стручњаци за содржината на странското право, кое не е обврзувачко за судот.

(4) Ако во одреден случај содржината на странското право не е можно да се утврди на некој од начините со ставовите (1) и (2) на овој член, се применува правото на Република Северна Македонија.

Толкување и примена на странското право

Член 10

(1) Правото на странската држава се толкува и применува според смислата на правниот систем на кој му припаѓа.

(2) Непримената или погрешната примена на странското право претставува основ за поднесување на правен лек.

Општа клаузула за отстапување

Член 11

(1) Правото на кое упатуваат одредбите на овој закон, по исклучок, нема да се примени, доколку со оглед на сите околности е очигледно дека односот со тоа право нема позначајни врски, а постои суштествено потесна врска со некое друго право.

(2) Во случај кога се исполнети условите од ставот (1) на овој член се применува правото на државата со која односот е во суштествено потесна врска.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член, не се применуваат во случај кога странките избрале право.

Јавен поредок

Член 12

Правото на странската држава не се применува доколку последиците од неговата примена би биле очигледно спротивни на јавниот поредок на Република Северна Македонија.

Норми со непосредна примена

Член 13

(1) Нормите на правото на Република Северна Македонија чијашто примена се смета за особено важна за заштита на јавниот интерес, како што е политичкиот, општествениот или економскиот систем на државата, се применуваат на сите случаи на кои тие норми се однесуваат, без оглед на правото кое е меродавно.

(2) По исклучок судот може да ги земе предвид и нормите со непосредна примена на друга држава со која односот е тесно поврзан. При одлучувањето дали да ги примени овие одредби, судот ќе ја цени нивната природа и цел, како и последиците од нивната примена односно непримена.

Квалификација

Член 14

(1) Кога определувањето на меродавното право зависи од квалификација на суштинските елементи или на односите, таа квалификација се врши според правото на Република Северна Македонија.

(2) Кога даден правен институт е непознат во правото на Република Северна Македонија и истиот не може да биде определен преку толкување на правото на Република Северна Македонија, странското право во кое е уреден тој правен институт ќе биде земено предвид при неговата квалификација.

ГЛАВА II

Посебни одредби за определување на меродавното право

Оддел 1

Статусни односи

1. Физички лица

Правна способност

Член 15

За правната способност на физичко лице, меродавно е правото на државата чијшто државјанин е тоа лице.

Деловна способност

Член 16

(1) За деловната способност на физичко лице, меродавно е правото на државата чијшто државјанин е тоа лице.

(2) Ако договорот е склучен помеѓу лица кои се наоѓаат во иста држава, лицето кое по правото на таа држава е деловно способно не може да се повикува на својата деловна неспособност по правото на некоја друга држава, освен ако другата договорна страна во времето на склучување на договорот знаела за деловната неспособност на лицето или од крајна небрежност не знаела за деловната неспособност на лицето.

(3) Одредбата на ставот (2) на овој член не се применува на правните дела од семејните и наследните односи, како и на правните дела кои се однесуваат на стварни права на недвижности кои се наоѓаат во друга држава, а не во државата во која е склучено правното дело.

Деловна способност на физичко лице кое врши трговска дејност

Член 17

За деловната способност на физичко лице да врши трговска дејност без основање на правно лице меродавно е правото на државата во кое тоа лице е регистрирано како трговец. Доколку регистрација не е потребна, меродавно е правото на онаа држава во која физичкото лице има главно место на работење.

Старателство и привремени заштитни мерки

Член 18

(1) За ставање под старателство и за престанок на старателството, како и за односите меѓу старателот и лицето под старателство (штитеникот) меродавно е правото на државата чијшто државјанин е лицето под старателство.

(2) Привремени заштитни мерки спрема странски државјанин и спрема лице без државјанство кои се наоѓаат во Република Северна Македонија се определуваат според правото на Република Северна Македонија и траат додека надлежната држава не донесе одлука и не преземе потребни мерки.

(3) Одредбата од ставот (2) на овој член се применува и во поглед на заштитата на имотот на отсутен странски државјанин и на лице без државјанство што се наоѓа на територијата на Република Северна Македонија.

Прогласување на исчезнато лице за умрено

Член 19

За прогласување на исчезнато лице за умрено, меродавно е правото на државата чиј државјанин било тоа лице во времето на исчезнувањето.

Лично име

Член 20

(1) За одредување или промена на името на физичко лице, меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа лице.

(2) Дејството на промената на државјанството на личното име се одредува според правото на државата чие државјанство лицето го стекнало. Доколку лицето е без државјанство, дејството на промената на вообичаеното престојувалиште на личното име се одредува според правото на државата во која лицето има ново вообичаено престојувалиште.

(3) За заштитата на личното име меродавно е правото одредено врз основа на правилата од седмиот и осмиот оддел од оваа глава од овој закон.

(4) По исклучок од ставот (1) на овој член, на барање на физичкото лице кои има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија, за одредување или промена на името на физичкото лице меродавно ќе биде правото на Република Северна Македонија.

2. Правни лица

Правна положба на правните лица

Член 21

(1) За правната положба на правно лице, меродавно е правото на државата во чиј јавен регистар тоа е запишано.

(2) Ако за основање на правното лице не е потребно запишување во јавен регистар, или кога правното лице е запишано во јавните регистри на повеќе држави, меродавно е правото на онаа држава во која се наоѓа седиштето определено со статутот или актот за основање на тоа правно лице.

Организации без својство на правно лице

Член 22

За правната положба на здруженијата или организациите коишто немаат својство на правно лице, меродавно е правото на државата во која тие се запишани во јавен регистар или се основани.

Подрачје на примена на меродавното право

Член 23

Правото кое е меродавно врз основа на членовите 21 и 22 од овој закон го регулира, меѓу другото:

- 1) основањето, правната природа и формата на правната организација;
- 2) името и фирмата на правното лице, односно на другиот организационен облик;
- 3) правниот субјективитет и системот на управување, на правното лице, односно на другиот организационен облик;
- 4) составот, надлежностите и функционирањето на органите на правното лице, односно на другиот организационен облик;
- 5) застапувањето на правното лице, односно на другиот организационен облик;

6) стекнување и престанок на членството, како и на правата и обврските кои се со тоа членство поврзани на правното лице, односно на другиот организационен облик;

7) одговорност за обврските на правното лице, односно на другиот организационен облик;

8) последиците од повреда на законот или на актот за основањето на правното лице, односно на другиот организационен облик;

9) реорганизација и престанок на правното лице, односно на другиот организационен облик.

Оддел 2

Семејно-правни односи

1. Брак

Услови за склучување на брак

Член 24

Во поглед на условите за склучување на брак, за секое лице меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа лице во времето на стапувањето во брак.

Форма на бракот

Член 25

За формата на бракот меродавно е правото на местото каде што бракот се склучува.

Поништување на бракот

Член 26

За поништување на бракот меродавно е правото на државата чие што право било меродавно за условите за склучувањето на тој брак.

Развод на бракот

Член 27

(1) За развод на брак меродавно е правото на државата во која двајцата брачни другари имале вообичаено престојувалиште во времето на поднесувањето на тужбата.

(2) Ако брачните другари немале вообичаено престојувалиште во иста држава во времето на поднесувањето на тужбата, меродавно е правото на државата во која тие имале последно заедничко вообичаено престојувалиште, под услов да не поминал период подолг од една година од престанокот на таквиот престој до поднесувањето на тужбата и доколку барем еден од брачните другари има вообичаено престојувалиште во таа држава во моментот на поднесување на тужбата.

(3) Ако условите од ставовите (1) и (2) на овој член не се исполнети, меродавно е правото на државата чие што државјанство имаат двајцата брачни другари во моментот на поднесување на тужбата.

(4) Ако условите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член не се исполнети, меродавно е правото на Република Северна Македонија.

Избор на меродавно право за развод на брак

Член 28

(1) По исклучок на членот 27 од овој закон, брачните другари можат да изберат едно од следниве права за развод на бракот:

1) правото на државата во којашто двајцата брачни другари имаат вообичаено престојувалиште во моментот кога е извршен тој избор;

2) правото на државата во која брачните другари имале последно заедничко вообичаено престојувалиште, под услов едниот од нив да има вообичаено престојувалиште во таа држава во моментот кога е склучен договорот за избор на меродавно право;

3) правото на државата чие што државјанство има едниот од брачните другари во моментот кога е склучен договорот за избор на меродавно право или

4) правото на Република Северна Македонија.

(2) Договорот за избор на меродавно право за развод на бракот може да се склучи или да се промени најдоцна до моментот на поднесување на тужбата за развод на бракот до судот.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, брачните другари можат да изберат меродавно право и во текот на постапката за развод на брак. Во тој случај изјавата за избор на меродавно право брачните другари ја даваат на записник пред судот.

Формална полноважност на договорот за избор на меродавно право за развод на брак

Член 29

(1) Договорот за избор на меродавно право за развод на бракот мора да биде склучен во писмена форма, со датум и потпишан од двајцата брачни другари.

(2) Договорот за избор на меродавно право за развод на брак склучен преку средства за електронска комуникација кои овозможуваат траен запис ќе се смета дека е склучен во писмена форма во смисла на ставот (1) на овој член.

Примена на правото на Република Северна Македонија

Член 30

Кога меродавното право определено врз основа на членовите 27 и 28 од овој закон не предвидува можност за развод на брак или не овозможува еднакво право на развод по основ на полот на брачните другари, меродавно е правото на Република Северна Македонија.

2. Дејство на бракот

А. Лични дејства на бракот

Лични односи на брачните другари

Член 31

(1) За личните односи на брачните другари меродавно е правото на државата чии државјани се тие.

(2) Ако брачните другари се државјани на различни држави, меродавно е правото на државата во која брачните другари имаат заедничко вообичаено престојувалиште.

(3) Ако брачните другари немаат заедничко државјанство ниту пак заедничко вообичаено престојувалиште во иста држава, меродавно е правото на државата во која брачните другари имале последно заедничко вообичаено престојувалиште.

(4) Ако меродавното право не може да се утврди со примена на ставовите (1), (2) и (3) на овој член, меродавно е правото на Република Северна Македонија.

Б. Брачно - имотен режим

Избор на меродавно право

Член 32

За брачно - имотниот режим, брачните другари или идните брачни другари можат да изберат едно од следниве права:

1. правото на државата во која двајцата брачни другари или двајцата идни брачни другари имаат вообичаено престојувалиште или
2. правото на онаа држава во која се наоѓа вообичаеното престојувалиште на едниот од нив во времето кога е извршен изборот или
3. правото на државата чие државјанство има едниот од брачните другари или од идните брачни другари во времето кога е извршен изборот.

Форма на договорот за избор на меродавно право

Член 33

(1) Се смета дека договорот за избор на меродавно право за брачно-имотниот режим е полноважен во поглед на формата, ако е полноважен според правото на државата чие право е избрано или според правото на државата во која тој договор е склучен.

(2) Изборот на меродавното право мора да биде изречен, а независно од одредбите на правото кое е меродавно за формата на тој избор согласно со ставот (1) на овој член, договорот за избор на меродавното право за брачно-имотниот режим мора да биде составен во исправа потпишана од страна на брачните другари и во која е означен датумот на нејзиното составување.

Меродавно право во отсуство на избор од страна на брачните другари

Член 34

(1) Доколку брачните другари не извршиле избор на меродавно право, за нивниот брачно-имотен режим меродавно е:

- 1) правото на државата во којашто брачните другари имале прво заедничко вообичаено престојувалиште по склучување на бракот или во отсуство на тоа;
- 2) правото на државата чие што државјанство имаат двајцата брачни другари во времето на склучувањето на бракот или во отсуство на тоа;
- 3) правото на државата со која брачните другари имаат најблиска заедничка врска, при што треба да се земат предвид сите околности, а посебно местото каде што е склучен бракот.

(2) Одредбата од ставот (1) точка 2) на овој член не се применува доколку брачните другари имаат повеќе од едно заедничко државјанство.

Форма на брачно - имотни договори

Член 35

(1) Брачно - имотниот договор мора да биде склучен во писмена форма, со датум и потпишан од страна на брачните другари.

(2) Независно од одредбата од ставот (1) на овој член, ако брачните другари имаат вообичаено престојувалиште во иста држава во моментот на изборот на меродавното право, а тоа право предвидува дополнителни услови во поглед на формата и тие услови мора да бидат исполнети.

Промена на меродавното право

Член 36

(1) Брачните другари можат во кое било време за времетраењето на бракот да изберат друго меродавно право за нивниот брачно-имотен режим, различно од она право што дотогаш било меродавно. При тоа брачните другари можат да изберат само едно од следниве права:

1) правото на државата во којашто има вообичаено престојувалиште едниот од брачните другари во времето кога се прави изборот или

2) правото на државата чие што државјанство има едниот од брачните другари во времето кога се прави изборот.

(2) Освен ако брачните другари изречно не договориле поинаку, промената на меродавното право за брачно-имотниот режим извршено за времетраењето на бракот ќе има дејство само за во иднина.

(3) Доколку брачните другари се договориле дека промената на меродавното право од ставот (1) на овој член ќе има ретроактивно дејство, тоа ретроактивно дејство не може да произведе последици врз полноважноста на претходно склучените правни дела врз основа на претходно меродавното право или на правата на трети страни коишто произлегуваат од претходно меродавното право.

Имотни односи во вонбрачна заедница

Член 37

За имотните односи на лицата кои живеат во вонбрачна заедница, меродавното право се одредува согласно со членовите од 32 до 36 од овој закон.

3. Односи помеѓу родители и деца

Признавање, утврдување или оспорување на татковство, односно мајчинство

Член 38

(1) За признавање, утврдување или оспорување на татковство, односно мајчинство меродавно е правото на државата чие државјанство стекнало детето во моментот на раѓањето.

(2) Независно од одредбата од ставот (1) на овој член, доколку е тоа поповолно за детето може да се примени едно од следниве права:

1) правото на државата чијшто државјанин е детето или правото на државата во која детето има вообичаено престојувалиште во моментот на покренување на постапката за признавање, утврдување или оспорување на татковство, односно мајчинство;

2) правото на државата кое во моментот на раѓањето на детето било меродавно за односите меѓу брачните другари.

(3) Признавањето на татковство, односно мајчинство произведува дејство доколку е извршено согласно:

1) правото на државата чиј државјанин е лицето кое го дава признавањето или

2) правото на државата чиј државјанин е детето во моментот на давањето на признавањето или

3) правото на државата во која се наоѓа вообичаеното престојувалиште на детето во моментот на давањето на признавањето.

(4) За формата на признавањето на татковство, односно мајчинство, меродавно е правото на државата во која е извршено признавањето или правото определено согласно со ставот (3) на овој член.

Односи меѓу родителите и децата

Член 39

(1) За односите меѓу родителите и децата меродавно е правото на државата во која тие имаат заедничко вообичаено престојувалиште.

(2) Ако родителите и децата имаат вообичаено престојувалиште во различни држави, меродавно е правото на државата во која детето има вообичаено престојувалиште.

4. Издржување

Општо правило

Член 40

(1) За обврската за издржување меродавно е правото на државата во која доверителот на издршката има вообичаено престојувалиште, освен доколку со овој закон не е поинаку определено.

(2) Во случај на промена на вообичаеното престојувалиште на доверителот на издршката, од моментот на настапувањето на таквата промена, меродавно е правото на државата во која се наоѓа неговото ново вообичаено престојувалиште.

Посебни правила во корист на одредени доверители на издршка

Член 41

(1) Посебните правила за издржување од овој член се применуваат на обврската за издржување на:

- 1) родители спрема нивните деца;
- 2) други лица, освен родителите, спрема лица кои немаат навршено возраст од 21 година, освен обврските за издржување од членот 42 од овој закон и
- 3) децата спрема нивните родители.

(2) Доколку врз основа на правото кое е определено како меродавно согласно со членот 40 од овој закон, доверителот не може да оствари издршка, се применува правото на државата на судот пред кој се води постапката.

(3) Независно од одредбата од членот 40 од овој закон, доколку доверителот повел постапка пред надлежниот орган на државата во којашто должникот има вообичаено престојувалиште, се применува правото на таа држава. Доколку врз основа на тоа право доверителот на може да оствари издржување од должникот, се применува правото на државата на вообичаено престојувалиште на доверителот на издршката.

(4) Доколку врз основа на правото определено како меродавно согласно со членот 40 од овој закон и ставовите (2) и (3) на овој член, доверителот не може да оствари издржување од должникот, меродавно е правото на државата на нивното заедничко државјанство, доколку такво постои.

Посебно правило за брачни другари и поранешни брачни другари

Член 42

Во поглед на обврската за издржување меѓу брачните другари или поранешни брачни другари или страни во брак кој бил поништен, членот 40 од овој закон нема да се примени доколку на тоа се противи една од страните, а правото на друга држава, особено правото на државата на последното заедничко престојувалиште е во поблиска врска со тој брак. Во тој случај меродавно е правото на државата со која постои поблиска врска.

Оспорување на право за издржување на одредени лица

Член 43

Во поглед на обврската за издржување на други лица, освен обврската за издржување на родители спрема деца, како и за обврските за издржување предвидени во членот 42 од овој закон, должникот може да го оспорува побарувањето на доверителот врз основа на фактот дека ниту по правото на вообичаеното престојувалиште на должникот, ниту по правото на заедничкото државјанство на страните, доколку тоа заедничко државјанство постои, не е предвидена таква обврска за издржување.

Избор на меродавно право за дадена постапка

Член 44

(1) По исклучок на членовите од 40 до 43 од овој закон, само за потребите на дадена постапка доверителот и должникот на издршката можат изречно да го изберат како меродавно за обврската за издржување, правото на државата во која таа постапка се води.

(2) Спогодбата за избор на меродавното право склучена пред да биде поведена дадената постапка мора да биде во писмена форма и потпишана од двете страни или да биде забележана на кој било начин, кој овозможува содржината да биде достапна за користење и за подоцнежено повикување на таа спогодба.

Избор на меродавното право

Член 45

(1) По исклучок од одредбите на членовите од 40 до 43 од овој закон, доверителот и должникот на издршката можат во кое било време да го изберат како меродавно за обврската за издржување, едно од следниве права:

1) правото на која било држава чијшто државјанин е некоја од страните во времето кога е извршен изборот;

2) правото на која било држава во која било вообичаеното престојувалиште на некоја од страните во времето кога е извршен изборот;

3) правото кое страните го избрале како меродавно или материјалното право кое се применува на нивните имотни односи;

4) правото кое страните го избрале како меродавно или материјалното право кое се применува на нивниот развод и правна разделба.

(2) Спогодбата за избор на меродавното право мора да биде склучена во писмена форма и потпишана од двете страни или да биде забележана на кој било начин, кој овозможува содржината да биде достапна за користење и за подоцнежено повикување на таа спогодба.

(3) Ставот (1) на овој член не се применува на обврските за издржување на лица помлади од 18 години или на возрастна лице кое поради лична неспособност или неможност не е во состојба да ги штити сопствените интереси.

(4) Независно од тоа кое право е избрано како меродавно согласно со ставот (1) на овој член на прашањето дали може доверителот да се одрече од правото на издржување, се применува правото на државата во која доверителот имал вообичаено престојувалиште во времето кога е извршен изборот на меродавното право.

(5) Правото кое странките го избрале како меродавно согласно со ставот (1) на овој член нема да се применува, доколку примената на тоа право би довела до очигледно неправедни или неразумни последици за која било страна, освен ако во времето на изборот на правото страните биле потполно известени и свесни за последиците од својот избор.

Јавни тела

Член 46

На правото на државите органи и другите субјекти кои вршат јавни овластувања (во натамошниот текст: јавните тела) за регресни побарувања за извршени давања сторени спрема доверителот наместо издршка меродавно е правото на државата на која и припаѓаат тие јавни тела.

Подрачје на примена на меродавното право за издршка

Член 47

Правото кое е определно како меродавно врз основа на членовите од 40 до 46 од овој закон, се применува меѓудругото и на:

- 1) дали и во кој обем и од кого доверителот може да бара издршка;
- 2) во која мера доверителот може ретроактивно да бара издршка;
- 3) основот за одредување на износот на издршката и индексацијата;
- 4) кој е овластен да поведе постапка за издржување, освен на прашањата за парничната способност и застапување во постапката;
- 5) роковите за застареност и роковите за поведување на постапката;
- 6) обем на обврската на должникот на издржувањето во ситуација кога јавното тело истакнува регресно барање за давањата сторени спрема доверителот наместо издршката.

Одредување на износот за издржување

Член 48

При одредување на износот на издршката се земаат предвид потребите на доверителот и имотната состојба на должникот, како и секој друг надоместок којшто го примил доверителот наместо периодична исплата на издршката, дури и кога меродавното право предвидува поинаку.

Толкување и примена на одредбите од овој пододел

Член 49

Одредбите од овој пододел на овој закон ќе се толкуваат и применуваат согласно со Регулативата (ЕС) 4/2009 на Советот од 18 декември 2008 година за надлежноста, меродавното право, признавањето и извршувањето на одлуки и прекугранична соработка во работите кои се однесуваат на обврските за издржување.

5. Посвојување

Услови за засновување, дејство и престанокот на посвојувањето

Член 50

(1) За условите за засновување на посвојување, дејството и за престанокот на посвојувањето меродавно е правото на државата чиј државјанин е посвоителот.

(2) Ако брачните другари заеднички посвојуваат, меродавно е правото на државата чие што државјанство имаат двајцата брачни другари во моментот на поднесување на барањето за засновање на посвојување.

(3) Ако брачните другари заеднички посвојуваат, а немаат заедничко државјанство, меродавно е правото на државата во која брачните другари имаат заедничко вообичаено престојувалиште во моментот на поднесувањето на барањето за засновање на посвојување.

(4) За формата на посвојувањето меродавно е правото на местото каде што се засновува посвојувањето.

Оддел 3

Наследни односи

Општо правило

Член 51

За наследување на целокупната оставина меродавно е правото на државата во која оставителот имал вообичаено престојувалиште во времето на смртта.

Избор на меродавно право

Член 52

(1) За наследување на целокупната оставина, оставителот може да го избере како меродавно правото на државата чие државјанство тој го има во времето на таквиот избор или во времето на смртта. Ако оставителот е државјанин на повеќе држави, може да го избере како меродавно правото на која било од државите чијшто државјанин е тој во моментот на таквиот избор или во времето на смртта.

(2) Изборот на меродавното право мора да биде изречен во облик на располагање со имот за случај на смрт или да произлегува од условите на таквото располагање.

(3) На постоењето и материјалната полноважност на изборот на меродавното право се применува избраното право.

(4) Одредбата од ставот (2) на овој член, се применува и на промената и отповикувањето на претходно избраното право.

Подрачје на примена на меродавното право за наследување

Член 53

(1) Правото кое е определно како меродавно согласно со членовите 51 и 52 од овој закон, се применува на целата оставина на оставителот. Со тоа право ќе се регулираат особено:

- 1) основот за наследување, времето и местото на отворање на оставината;
- 2) кругот на наследници и легатари, големината на наследните делови како и обврските коишто можат да им бидат наметнати на наследниците и легатарите од страна на покојниот како и определувањето на другите наследни права вклучително и правото на наследување на надживеаниот брачен другар или лицето коешто со покојникот живеело во вонбрачна заедница;
- 3) способноста за наследување;
- 4) исклучување од наследство и недостојност за наследување;
- 5) преносот на оставината на наследниците и легатарите, обврските на наследниците и легатарите кои произлегуваат од наследувањето, како и условите и дејството на прифаќањето или на откажувањето од наследство или од легат;
- 6) овластувањето на наследниците, извршителите на тестаментот и други лица кои управуваат со оставината, а посебно во поглед на продажба на имотот и исплата на доверителите;
- 7) нужниот дел и другите ограничување на слободата на располагање во случај на смрт, вклучително и деловите претходно издвоени од оставината во корист на сродниците на оставителот, а врз основа на суд или друг орган;
- 8) обврската за враќање или засметување на подароците во наследниот дел;
- 9) поделбата на имотот кој ја содржи оставината;
- 10) одговорност за долговите на оставителот.

Меродавно право за допуштеност и материјална полноважност на тестамент

Член 54

(1) За допуштеноста и материјалната полноважност на тестаментот, меродавно е правото кое би било меродавно за наследување во времето кога оставителот располага со оставината.

(2) Независно од одредбата на ставот (1) на овој член, за постоењето, материјалната полноважност, дејствата и толкувањето на тестамент, оставителот може да го избере меродавното право согласно со членот 52 од овој закон.

(3) Одредбата од ставот (1) на овој член се применува и на промена и отповикување на порано составен тестамент. Во случај кога е избрано меродавното право согласно со ставот (2) на овој член, на таквата промена или одрекување се применува избраното право.

Меродавно право за правни дела за располагање со имот во случај на смрт на оставителот

Член 55

(1) За допуштеноста, материјалната полноважност, дејството и престанокот на правните дела со кои се располага со имотот во случај на смрт на еден оставител, меродавно е правото на државата во која лицето што располага со имотот имало вообичаено престојувалиште во моментот на склучувањето на правното дело.

(2) Правна работа за располагање со имот во случај на смрт на повеќе оставители ќе смета за полноважна единствено доколку е полноважна според правата на државите во кои секое од тие лица имале вообичаено престојувалиште во моментот на склучувањето на правното дело. За правното дело кое е полноважно според така одреденото право, во поглед на неговата допуштеност, материјална полноважност, дејство и престанок, меродавно е она од тие права кое е во најблиска врска со правното дело.

(3) Независно од ставовите (1) и (2) на овој член, страните можат да го изберат како меродавно право за допуштеноста, материјалната полноважност, дејството и престанокот на правните дела со кои се располага со имотот во случај на смрт на оставителот, правото што лицето или едно од лицата со чиј имот се располага можеле да го изберат согласно со одредбата од членот 52 од овој закон.

Форма на тестаментот

Член 56

(1) Тестаментот е полноважен во поглед на формата, ако е полноважен според едно од следниве права:

- 1) правото на местото каде што тестаментот е составен;
- 2) правото на државата чиј државјанин бил завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 3) правото на живеалиштето на завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 4) правото на вообичаеното престојувалиште на завештателот било во времето на располагањето со тестаментот било во времето на смртта;
- 5) правото на Република Северна Македонија;
- 6) за недвижност според правото на местото каде што се наоѓа недвижноста;
- 7) правото кое е меродавно или би било меродавно за наследувањето во времето кога тестаментот е составен.

(2) Отповикувањето на тестамент е полноважно во поглед на формата, ако таа форма е полноважна според кое и да било право според кое, во согласност со одредбите од ставот (1) на овој член, тестаментот можел полноважно да биде составен.

Полноважност на формата на изјавата за прифаќање или за откажување од наследство

Член 57

Изјавата за прифаќање или за откажување од наследство, од легат или од нужен дел, или изјавата со која се ограничува одговорноста на лицето кое ја дава таквата изјава, е полноважна во поглед на формата доколку ги исполнува условите од:

1) правото кое е меродавно за наследувањето согласно со членовите 51 и 52 од овој закон или

2) правото на државата во која се наоѓа вообичаеното престојувалиште на лицето кое ја дава изјавата.

Комориенти

Член 58

Ако две или повеќе лица за чие наследување се меродавни повеќе права, починале под околности кои не овозможуваат да се утврди редоследот на нивната смрт, а тие права предвидуваат различни решенија или воопшто не содржат решенија за таквата ситуација, се смета дека лицата умреле истовремено.

Толкување и примена на одредбите од овој оддел

Член 59

Одредбите од овој оддел на овој закон ќе се толкуваат и применуваат согласно со Регулативата (EU) 650/2012 на Европскиот Парламент и Советот од 4 јули 2012 година за надлежноста, меродавното право, признавањето и извршувањето на одлуките и прифаќањето и извршувањето на автентичните инструменти во прашањата на наследувањето и за создавање на Европски сертификат за наследување.

Оддел 4

Стварни права

Видови на ствари

Член 60

За одредување дали стварта се смета како подвижна или недвижна, меродавно е правото на државата во која стварта се наоѓа.

Ставрни права на недвижни ствари

Член 61

За стварни права на недвижна ствар, меродавно е правото на државата во која стварта се наоѓа.

Стварни права на подвижни ствари

Член 62

(1) За стекнување и престанок на стварно право на подвижна ствар, меродавно е правото на државата во која таа подвижна ствар се наоѓала во моментот на преземањето на дејството или на настапувањето на околноста на кое се заснова стекнувањето или престанокот на стварното право.

(2) Ако одделни дејствија или околности кои се неопходни за стекнување или престанок на стварно право на подвижна ствар настапиле во една држава, ќе се сметаат за остварени и во друга држава во која настапило последното дејствие или околност со кое се заснова стекнувањето или престанокот на стварното право.

(3) За содржината и дејството на стварното право на подвижна ствар меродавно е правото на државата во која стварта се наоѓа.

Преместување на подвижни ствари во Република Северна Македонија (мобилен судир на законите)

Член 63

(1) Ако подвижната ствар на која е полноважно стекнато стварно право во друга држава се премести во Република Северна Македонија, стекнатото стварно право се признава во Република Северна Македонија доколку во правото на Република Северна Македонија постои стварно право коешто по својата содржина и дејства е соодветно на стварното право кое е стекнато во друга држава.

(2) На содржината, вршењето и запишувањето во регистар на стварното право на подвижната ствар од ставот (1) на овој член се применува правото на Република Северна Македонија.

(3) Ако според правото на Република Северна Македонија е неопходно запишување во регистар на стварното право од ставот (1) на овој член во Република Северна Македонија и ако запишувањето се изврши во рок од 60 дена од денот кога стварта пристигнала во Република Северна Македонија, како ден на запишување во регистарот се смета денот кога стварта пристигнала во Република Северна Македонија.

Ствари во превоз

Член 64

(1) За стекнување и престанок на стварни права на ствари во превоз меродавно е правото на државата на местото на определувањето.

(2) За стварни права на ствари за лична употреба кои патникот ги носи со себе меродавно е правото на државата во која патникот има вообичаено престојувалиште.

Превозни средства

Член 65

За стекнување и престанок на стварни права на брод, воздухоплов или друго средство за превоз кое се запишува во јавен регистар, меродавно е правото на државата во чиј регистар тоа превозно средство е запишано.

Полноважност на запишувањето

Член 66

За полноважноста на запишувањето со кое се стекнуваат, пренесуваат или престануваат стварните права, меродавно е правото на државата во која стварта се наоѓала во моментот на склучувањето на правното дело.

Културни добра

Член 67

(1) Ако одредена ствар која е прогласена за културно добро на одредена држава е противправно изнесена од територијата на таа држава, на барањето на таа држава за нејзино враќање се применува правото на таа држава, освен ако таа држава го избере како меродавно правото на државата на чија територија се наоѓа стварта во моментот на поставувањето на барањето за враќање на таа ствар.

(2) Ако правото на државата која одредена ствар ја прогласила за свое културно добро не му дава заштита на совесниот држател на културното добро тој може да се повика на заштитата која му ја дава правото на државата на чија територија стварта се наоѓа во моментот на поставувањето на барањето за враќање на културното добро.

Подрачје на примена на меродавното право за стварни права

Член 68

Правото кое е меродавно за стварните права се однесува посебно на:

- 1) постоењето, видот, содржината и обемот на стварното право;
- 2) имателот на правото;
- 3) начинот на стекнување, пренос и престанок на стварното право;
- 4) преносливоста на стварното право;
- 5) дејството на стварното право спрема трети лица;
- 6) задолжителноста за запишување на стварното право во јавен регистар.

Оддел 5

Право на интелектуална сопственост

Основно правило

Член 69

(1) За постоењето, полноважноста, дејството, траењето, престанокот и преносливоста на авторските и сродните права и другите нерегистрирани права на интелектуална сопственост, меродавно е правото на државата за која се бара заштита на таквите права.

(2) За постоењето, полноважноста, дејството, траењето, престанокот и преносливоста на правата од индустриска сопственост, меродавно е правото на државата за која тоа право е регистрирано, односно во која е поднесена пријава за регистрација.

Права на интелектуална сопственост настаната во извршување на работи од работен однос

Член 70

Правото кое е меродавно за договорот за вработување го одредува имателот на правото на интелектуална сопственост, ако предметот на ова право настанал во извршување на работи од работен однос.

Договори кои се однесуваат на права од интелектуална сопственост

Член 71

За договорите кои се однесуваат на правата од интелектуална сопственост меродавно е правото определено со правилата на шестиот и осмиот оддел на овој закон.

Повреда на правата на интелектуална сопственост

Член 72

(1) За вондоговорната одговорност за штета што произлегува од повреда на правото на интелектуалната сопственост меродавно е правото на државата во која се бара заштитата.

(2) Примената на право што е определено како меродавно право според ставот (1) на овој член, не може да се исклучи со договорот склучен согласно со членот 99 од овој закон.

Оддел 6

Договорни односи

Избор на меродавно право

Член 73

(1) За договор е меродавно правото што го избрале договорните страни. Изборот на меродавното право мора да биде изречен или јасно да произлегува од одредбите на договорот или од други околности. Договорните страни можат да изберат меродавно право за целиот договор или само за еден негов дел.

(2) Договорните страни можат во кое било време да се спогодат за нивниот договор да биде меродавно некое друго право. Промената на меродавното право по склучувањето на договорот не влијае на полноважноста на формата во смисла на членот 81 од овој закон и на правата на трети лица.

(3) Ако сите други елементи на фактичката ситуација во времето на изборот на меродавното право се поврзани со државата чие право не е избрано, таквиот избор не влијае на примената на одредбите на правото на таа држава од кои не може да се отстапи со договор.

(4) За постоењето и полноважноста на согласноста на страните во поглед на изборот на меродавно право се определува според членовите 16 став (2), 80 и 81 од овој закон.

Меродавно право во отсуство на избор

Член 74

(1) Ако договорните страни не го избрале меродавното право согласно со членот 73 од овој закон, со исклучок на договорите од членовите 76, 77, 78 и 79 од овој закон, меродавно е правото на:

1) за договор за продажба на стоки - правото на државата на вообичаеното престојувалиште на продавачот;

2) за договор за давање на услуги - правото на државата на вообичаеното престојувалиште на давателот на услугата;

3) за договор за стварно право на недвижности, како и закуп на недвижности - правото на државата каде таа недвижност се наоѓа;

4) за договор за закуп на недвижности за период кој не е подолг од шест последователни месеци, кој е склучен за лична употреба - правото на државата во која закуподавачот има вообичаено престојувалиште, ако закупецот е физичко лице и има вообичаено престојувалиште во иста држава;

5) за договор за франшиза - правото на вообичаено престојувалиште на примателот на франшизата;

6) за договор за дистрибуција - правото на државата на вообичаено престојувалиште на дистрибутерот;

7) за договор за продажба на стоки на лицитација - правото на државата каде се одржува лицитацијата, ако тоа место може да се одреди.

(2) Ако не се работи за договор од ставот (1) на овој член или ако на елементите на договорот би требало да се применат одредбите од повеќе точки на ставот (1) на овој член, за договорот е меродавно правото на државата во која носителот на карактеристичната обврска за тој договор има вообичаено престојувалиште.

(3) Ако врз основа на ставовите (1) или (2) на овој член не може да се определи меродавното право за договорот, меродавно е правото на државата со која тој договор е во најблиска врска.

Вообичаено престојувалиште

Член 75

(1) Во смисла на одредбите на овој оддел, се смета дека вообичаеното престојувалиште на трговските друштва, фондациите и здруженијата, независно дали се правни лица или организациони облици без својство на правно лице, е во местото каде што се наоѓа нивната главна управа.

(2) Вообичаеното престојувалиште на физичкото лице кое врши професионална или трговска дејност е во неговото главно место на работење.

(3) Кога договорот се склучува во рамките на работењето на подружница, застапништво или друга деловна единица на одредено правно лице, или ако според договорот за исполнувањето на обврските е одговорна некоја подружница, застапништво или друга деловна единица на правното лице, се смета дека вообичаеното престојувалиште на правното лице е во местото каде што се наоѓа подружницата, застапништвото или другата деловна единица.

(4) За одредувањето на вообичаеното престојувалиште, релевантно е времето на склучувањето на договорот.

Договор за превоз на стока

Член 76

(1) Ако договорните страни не избрале меродавно право за договорот за превоз на стока согласно со членот 73 од овој закон, меродавно е правото на државата во која превозникот има вообичаено престојувалиште ако во таа држава се наоѓа и местото на натовар, или местото на испорака на стоката или вообичаеното престојувалиште на испраќачот.

(2) Ако претпоставките од ставот (1) на овој член не се исполнети, меродавно е правото на местото на испорака на стоката кое го одредиле договорните страни.

Договор за превоз на патници

Член 77

(1) За договорот за превоз на патници страните можат да го изберат како меродавно единствено правото на онаа држава во која:

- 1) патникот има вообичаено престојувалиште или
- 2) превозникот има вообичаено престојувалиште или
- 3) превозникот има седиште на главна управа или
- 4) се наоѓа местото на поаѓање или
- 5) се наоѓа местото на пристигнување.

(2) Ако договорните страни не избрале меродавно право за договорот за превоз на патници согласно со ставот (1) на овој член, меродавно е правото на државата во која се наоѓа вообичаеното престојувалиште на патникот, доколку во таа држава се наоѓа и местото на поаѓање или местото на пристигнување. Ако тие претпоставки не се исполнети, меродавно е правото на државата во која превозникот има вообичаено престојувалиште.

Потрошувачки договори

Член 78

(1) За потрошувачки договор меродавно е правото на државата во која потрошувачот има вообичаено престојувалиште, ако трговецот:

1) ја врши своја трговска или професионална дејност во државата на вообичаеното престојувалиште на потрошувачот или

2) на кој било начин таквата дејност ја насочува кон таа држава или кон повеќе држави, во кои е вклучена и таа држава, а договорот спаѓа во подрачјето на таквата дејност.

(2) Независно од одредбата на ставот (1) на овој член страните, можат во согласност со членот 73 од овој закон, да го изберат меродавното право за потрошувачкиот договор кој ги задоволува претпоставките од ставот (1) на овој член. Со таквиот избор страните не можат да го лишат потрошувачот од заштитата која тој ја има врз основа на нормите чија примена не може да се исклучи со договор, содржани во правото на државата во која потрошувачот има вообичаено престојувалиште.

(3) Ако претпоставките од ставот (1) на овој член не се исполнети, меродавното право за потрошувачкиот договор се одредува со примена на одредбите од членовите 73 и 74 од овој закон.

(4) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се применуваат на:

1) договорите за давање на услуги, ако тие услуги се даваат на потрошувачот исклучиво во држава во која тој нема вообичаено престојувалиште;

2) договорите за превоз, освен на договорите со кои за единствена цена се дава комбинирана услуга на патување и сместување;

3) договорите чиј предмет е стварно право на недвижност или закуп на недвижност, освен договорот за право на временски ограничена употреба на недвижноста (timesharing).

Индивидуални договори за вработување

Член 79

(1) За договор за вработување е меродавно право кое договорните страни го избрале во согласност со членот 73 од овој закон. Со таквиот избор страните не можат да го лишат работникот од заштитата која тој ја има врз основа на нормите чија примена не може да се исклучи со договор, содржани во правото на државата чие право би било меродавно во случај на отсуство на избор на меродавно право, согласно со ставовите (2) и (3) на овој член.

(2) Ако договорните страни не избрале меродавно право за договорот за вработување, меродавно е правото на државата во која според договорот работникот вообичаено ја врши својата работа, дури и кога работата привремено ја врши во друга држава.

(3) Ако меродавното право не може да се определи согласно со ставот (2) на овој член, меродавно за договорот за вработување е правото на онаа држава во која се наоѓа деловната единица преку која работникот е ангажиран.

Согласност на волјите и материјална полноважност на договорот

Член 80

(1) За постоењето и материјалната полноважност на договорот или некои негови одредби, меродавно е правото кое врз основа на овој закон би било меродавно за договорот доколку тој договор или некоја негова одредба би биле полноважни.

(2) За да се утврди дека договорната страна не дала согласност за договорот, таа може да се повика на правото на државата во којашто таа има вообичаено престојувалиште, доколку од околностите на случајот произлегува дека не би било разумно да се оценува нејзиното поведение според правото кое би било меродавно според ставот (1) на овој член.

Форма на договорот

Член 81

(1) Договорот кој е склучен помеѓу лица или нивни застапници кои во времето на склучувањето на договорот се наоѓаат во иста држава, полноважен е во поглед на формата доколку ги исполнува претпоставките предвидени во:

1) правото на државата кое е меродавно за содржината на договорот според одредбите од овој закон или

2) правото на државата во која договорот е склучен.

(2) Договорот кој е склучен помеѓу лица или нивни застапници кои во времето на склучувањето на договорот не се наоѓаат во иста држава, полноважен е во поглед на формата доколку ги исполнува претпоставките предвидени во:

1) правото кое е меродавно за содржината на договорот според одредбите од овој закон или

2) правото на некоја од државите каде која било од страните или нивните застапници се наоѓале во времето на склучувањето на тој договор или

3) правото на која било од државите во кои некоја од страните имале вообичаено престојувалиште во времето на склучувањето на договорот.

(3) Едностраната правна работа која се однесува на договор кој бил склучен или кој треба да се склучи, полноважна е во поглед на формата доколку ги исполнува условите предвидени во:

1) правото на државата кое по овој закон е меродавно или би било меродавно за содржината на договорот или

2) правото на државата во која едностраната работа била преземена или

3) правото на државата во која лицето кое ја презело едностраната правна работа имало вообичаено престојувалиште во времето на преземањето на едностраната правна работа.

(4) Независно од одредбите на ставовите (1), (2) и (3) на овој член, за формата на потрошувачките договори, меродавно е правото на државата во која потрошувачот има вообичаено престојувалиште.

(5) Независно од одредбите на ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член, договорите кои се однесуваат на стварни права на недвижности или закуп на недвижности се полноважни во поглед на формата ако ги исполнува условите во поглед на формата предвидени во правото на државата во која недвижноста се наоѓа, ако по тоа право таквите услови:

1) важат независно од тоа во која држава договорот е склучен или кое право е меродавно за договорот и

2) од чија примена не може да се отстапи со договор.

Отстапување на побарување

Член 82

(1) На односот помеѓу доверителот кој го отстапил своето побарување спрема друго лице (должник) и новиот доверител, се применува правото кое врз основа на овој закон е меродавно за договорот за отстапување на побарување.

(2) Правото кое е меродавно за отстапеното побарување ги уредува преносливоста на побарувањето, односите помеѓу новиот доверител и должникот, условите под кои отстапувањето може да се истакне спрема должникот и на кој начин должникот се ослободува од обврската.

(3) Отстапувањето на побарувањето во смисла на овој член, го вклучува потполното отстапување на побарување, преносот на побарување заради обезбедување, како и отстапување на заложните права или на другите права на обезбедување на побарувањето.

Пребивање

Член 83

Ако правото на пребивање не е предвидено со договорот, за пребивањето е меродавно правото кое е меродавно за побарувањето спрема кое тоа пребивање се изјавува.

Подрачје на примена

Член 84

(1) Правото кое е меродавно за договорните односи особено се однесува на:

- 1) толкување на договорите;
- 2) исполнувањето на договорните обврски;
- 3) последиците од целосното или делумното неисполнување, вклучувајќи и висина за надомест на штета доколку е предвидена, а во рамките на овластувањата на судот кој ги има според процесното право на државата на судот;
- 4) различните начини на престанокот на обврските;
- 5) застареноста;
- 6) гасење на правата заради истек на рок;
- 7) последиците од ништовноста на договорот.

(2) Во однос на видовите и начините на исполнување, како и мерките кои доверителот треба да ги преземе во случај на исполнување со недостатоци, се земаат предвид правото на државата на исполнувањето.

Толкување и примена на одредбите од овој оддел

Член 85

Одредбите од овој оддел на овој закон ќе се толкуваат и применуваат согласно со Регулативата (ЕС) 593/2008 на Европскиот Парламент и Советот од 17 јуни 2008 година за меродавното право за договорните обврски (Рим I).

Оддел 7

Вондоговорни обврски

1. Општи одредби

Вондоговорни обврски

Член 86

(1) Во смисла на одредбите од овој оддел, штета претставува која било последица која произлегува од штетно дејствие, стекнување без основа, работороводство без налог или предоговорна одговорност (*culpa in contrahendo*).

(2) Одредбите од овој оддел се применуваат и на вондоговорните обврски за кои постои веројатност дека ќе настанат.

(3) Секое упатување во овој оддел на настан од кој произлегува штета ги вклучува и настаните за кои постои веројатност дека можат да настанат.

(4) Секое упатување во овој оддел на штета, ја вклучува и штетата за која постои веројатност дека ќе настане.

Вообичено престојувалиште

Член 87

(1) Во смисла на одредбите на овој оддел, се смета дека вообичаеното престојувалиште на трговските друштва, фондациите и здруженијата, независно дали се правни лица или организациони облици без својство на правно лице, е во местото каде што се наоѓа нивната главна управа. Кога настанот од кој произлегла штетата ќе се случи, или штетата ќе настане од работењето на подружница, претставништво или друга деловна единица, местото во кое се наоѓаат таа подружница, претставништво или друга деловна единица, ќе се смета како место на вообичаеното престојувалиште.

(2) Под вообичаено престојувалиште на физичкото лице кое врши трговска дејност се смета главното место во кое ја врши дејноста.

2. Вондоговорна одговорност која произлегува од штетно дејствие

Основно правило

Член 88

(1) За вондоговорна одговорност за штета, меродавно е правото на државата каде што настанала штетата, без оглед на државата во која се случил настанот што ја предизвикал штетата и без оглед на државата или државите во кои се случиле индиректни последици од тој настан, освен ако поинаку не е предвидено со овој закон.

(2) Независно од одредбата на ставот (1) на овој член, ако лицето од кое се бара одговорност и оштетеното лице имаат вообичаено престојувалиште во истата држава во времето кога настанала штетата, меродавно е правото на таа држава.

(3) Кога од сите околности на случајот јасно произлегува дека односот очигледно потесно е поврзан со држава различна од онаа што е наведена во ставовите (1) и (2) на овој член, меродавно е правото на таа друга држава. Очигледно потесната врска со друга држава може да се заснова особено на претходна врска меѓу странките, како што е на пример, договор, кој тесно е поврзан со односниот деликатен однос.

Одговорност за штета предизвикана од користење на производ

Член 89

Независно од одредбата од членот 88 став (2) од овој закон, меродавното право за вондоговорна одговорност за штета предизвикана од користење на производ се определува со примена на Конвенцијата за законот кој се применува во случај на одговорност на производителот за своите производи, од Хаг, 1973 година („Службен лист на СФРЈ - меѓународни договори“ број 8/1977).

Нелојална конкуренција и дејствија кои ја ограничуваат слободната конкуренција

Член 90

(1) За вондоговорна обврска настаната од дејствие на нелојална конкуренција меродавно е правото на државата во која се засегнати или веројатно е да бидат засегнати, конкуренцијата или заедничките интереси на потрошувачите.

(2) Кога дејствието на нелојалната конкуренција ги засегнува исклучиво интересите на одреден конкурент, се применуваат одредбите од членот 88 од овој закон.

(3) За вондоговорна обврска настаната поради ограничување на конкуренцијата меродавно е правото на државата чиј пазар е или веројатно е да биде засегнат.

(4) Примената на правото што е определено како меродавно право според ставовите (1), (2) и (3) на овој член, не може да се исклучи со договор склучен согласно со членот 99 од овој закон.

Штета по животната средина (еколошка штета)

Член 91

За вондоговорна одговорност за штета по животната средина (еколошка штета) или штета претрпена од страна на лица или имот како резултат на таква штета, меродавно е правото определено во членот 88 став (1) од овој закон, освен ако лицето кое бара надомест на штета избере да ја заснова својата тужба врз правото на земјата во која се случил настанот од кој произлегла штетата.

Одговорност за протестно дејствување на работници или работодавачи (индустриска акција)

Член 92

Без оглед на одредбата од членот 88 став (2) од овој закон, за вондоговорната одговорност на одредено лице во својство на работник или работодавач или на организациите кои ги застапуваат своите професионални интереси, за штетата предизвикана со протестно дејствување на работниците или работодавачите како што е штрајк или лок аут (lock out), кое е преземено или би можело да биде преземено, меродавно е правото на државата во која таквото протестно дејствување било или ќе биде преземено.

Одговорност за штета предизвикана од сообраќајна несреќа

Член 93

Независно од одредбата од членот 88 став (2) од овој закон, меродавното право за вондоговорна одговорност за штета предизвикана од сообраќајна несреќа се определува со примена на Конвенцијата за законот кој се применува на патни сообраќајни несреќи, од Хаг, 1971 година („Службен лист на СФРЈ - меѓународни договори“ број 26/1976).

Повреда на личноста

Член 94

(1) За обврски кои произлегуваат од повреда на личноста по пат на медиуми, особено печатените медиуми, радио, телевизија или други средства за информирање, лицето чие право е повредено може да го избере како меродавно едно од следните права:

- 1) правото на државата во која се наоѓа неговото вообичаено престојувалиште; или
- 2) правото на државата на чија територија настанала штетата или
- 3) правото на државата во која се наоѓа вообичаеното престојувалиште или местото на работење на лицето кое е одговорно за таа обврска.

(2) Во случаите од ставот (1) точките 1) и 2) на овој член потребно е лицето за кое се тврди дека е одговорно разумно да можело да предвиди дека штетата ќе настане во државата на вообичаеното престојувалиште или на територијата каде штетата настанала.

(3) За правото на објавување на исправка кога повредата на личноста е извршена по пат на медиуми, меродавно е правото на државата во која е извршена таквата повреда на личноста.

(4) Одредбата од ставот (1) на овој член се применува и на обврските кои настануваат при повреда на права поврзани со заштита на личните податоци.

Надоместок на штета од настан на брод на отворено море или во воздухоплов

Член 95

Ако настанот од кој произлегува обврска за надоместок на штета се случил на брод на отворено море или во воздухоплов, како право на местото каде што се случиле фактите што предизвикале обврска за надоместок на штета се смета правото на државата во чиј регистар е запишан бродот, односно воздухопловот.

3. Стекнување без основ, рабoтoвoдствo бeз нaлoг и пpeдoгoвoрнa oдгoвoрнoст (culpa in contrahendo)

Стекнување без основ

Член 96

(1) Доколку вондоговорната обврска која произлегува од стекнување без основ, вклучувајќи и платени износи кои се погрешно примени е поврзана со друг постоен однос меѓу странките, како што е односот што произлегува од договор или штетно дејствие и ако тој однос е тесно поврзан со стекнувањето без основ, за таа обврска е меродавно правото со кое се уредува тој друг однос.

(2) Кога врз основа на ставот (1) на овој член не може да се утврди меродавното право, а странките во времето кога се случил настанот кој го предизвикал стекнувањето без основ имале вообичаено престојувалиште во иста држава, ќе се примени правото на таа држава.

(3) Кога врз основа на ставовите (1) и (2) на овој член не може да се утврди меродавното право, за стекнувањето без основ ќе биде меродавно правото на државата во која настанало стекнувањето.

Рабoтoвoдствo бeз нaлoг (Negotiorum gestio)

Член 97

(1) Доколку вондоговорната обврска што произлегува од рабoтoвoдствo бeз нaлoг е поврзана со друг постоен однос меѓу странките, како што е односот што произлегува од договор или штетно дејствие и ако тој однос е тесно поврзан со неповиканото вршење туѓи работи, за таа обврска е меродавно правото со кое се уредува тој друг однос.

(2) Ако меродавното право за рабoтoвoдствo бeз нaлoг не може да се утврди врз основа на ставот (1) на овој член, а двете страни имале вообичаено престојувалиште во иста држава во времето кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, ќе биде меродавно правото на таа држава.

(3) Доколку меродавното право не може да се утврди врз основа на ставовите (1) или (2) на овој член, меродавно ќе биде правото на државата во која се случило неповиканото вршење на туѓи работи.

Пpeдoгoвoрнa oдгoвoрнoст (Culpa in contrahendo)

Член 98

(1) За вондоговорната обврска настаната поради дејствија кои му претходат на склучувањето на договор (преддоговорна одговорност), без оглед дали договорот навистина бил склучен или не, меродавно е правото на државата кое е или би било определено како меродавно за тој договор согласно со одредбите на овој закон, доколку тој би бил склучен.

(2) Кога меродавното право не може да биде определено според ставот (1) на овој член, меродавно е:

1) правото на државата во која настанала штетата, независно од тоа во која држава се случил настанот кој ја предизвикал штетата и независно од државата или државите во кои настанале индиректни последици од тој настан или

2) кога странките имале вообичаено престојувалиште во иста држава во моментот кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, правото на таа држава.

4. Заеднички одредби за вондоговорните обврски

Избор на меродавно право

Член 99

(1) Странките можат да го договорот меродавното право за нивните вондоговорни обврски:

- 1) со договор склучен по случувањето на настанот кој ја предизвикал штетата или
- 2) со договор кој е слободно склучен пред да се случи настанот кој ја предизвикал штетата, доколку сите страни вршат трговска дејност.

(2) Изборот на меродавното право од ставот (1) на овој член, мора да биде изречен или јасно да произлегува од околностите на случајот и тој да не ги засега правата на трети лица.

(3) Доколку сите релевантни елементи на ситуацијата во времето кога се случил настанот кој ја предизвикал штетата, се наоѓаат во друга земја, која не е земјата чие право е избрано како меродавно, изборот на страните нема да влијае на примената на одредбите од правото на таа друга земја чија примена не може да се исклучи со договор.

Подрачје на примена на меродавното право

Член 100

Меродавното право за вондоговорните обврски се однесува посебно на:

- 1) основата и обемот на одговорноста, вклучително и на одредувањето на лицата кои можат да бидат одговорни за дејствијата кои ги преземале;
- 2) основите за ослободување од одговорност, како и за ограничување и поделба на одговорност;
- 3) постоењето, природата и одмерувањето на штетата или висината на надоместокот на штета;
- 4) мерките кои судот може да ги одреди заради спречување или престанок на повреда или настапување на штета или заради обезбедувањена исплатата на надоместокот на штетата, а во рамките на овластувањата кои судот ги има според процесното право на неговата држава;
- 5) преносливоста на барањето за надоместок на штета, вклучително и на преносот со наследување;
- 6) лицата кои имаат право на надоместок на штетата која лично ја претрпеле;
- 7) одговорност за дејствијата на друго лице;
- 8) начинот на кој обврската може да престане и правилата за губењето на правата и за застареноста, вклучувајќи ги и правилата кои се однесуваат на започнувањето на течењето на рокот за подигање на тужба или за извршување на одредено дејствие под закана за губиток на тоа право и на почетокот, прекинот и застојот на застареноста.

Правила за безбедноста и поведението

Член 101

При оценувањето на поведението на лицето од кое се бара одговорност, ќе се води сметка во онаа мера во која е соодветно, за правилата за безбедноста и за правилата за поведението кои биле во сила во местото и во времето на настанот од кој произлегла одговорноста.

Тужба против осигурителот на одговорното лице

Член 102

Лицето кое претрпело штета може да поднесе барање за надоместок на штета директно против осигурителот на лицето кое е одговорно за надоместување на таа штета, ако тоа го предвидува правото кое е меродавно за таа вондоговорна обврска или за договорот за осигурување.

Толкување и примена на одредбите од овој оддел

Член 103

(1) Одредбите од овој оддел на овој закон ќе се толкуваат и применуваат согласно со Регулативата (ЕС) 864/2007 на Европскиот Парламент и Советот од 17 јули 2007 година за меродавното право за вондоговорните обврски (Рим II).

(2) Ставот (1) на овој член не се применува на одредбите од членовите 93, 94 и 95 од овој закон.

Оддел 8

Заеднички одредби за договорни и вондоговорни обврски

Законска суброгација

Член 104

Ако доверителот има побарување спрема должникот, а трето лице има обврска да го намира тоа побарување или го намирало побарувањето кое произлегува од таа обврска, правото кое е меродавно за обврската на третото лице да го намира побарувањето на доверителот, ќе определи дали и во која мерка тоа трето лице е овластено да ги остварува спрема должникот правата кои доверителот ги имал спрема должникот според правото кое е меродавно за нивниот однос.

Одговорност на повеќе лица

Член 105

Ако доверителот има побарување спрема повеќе должници кои одговараат за истиот долг и еден од должниците во целост или делумно го намирал долгот, за правото на регрес на должникот спрема другите должници, меродавно е правото кое е меродавно за обврската на должникот спрема доверителот. Останатите должници можат спрема тој должник да ги истакнуваат оние приговори кои ги имале спрема доверителот во мера во која тоа е дозволено според правото кое е меродавно за нивната обврска спрема доверителот.

Товар на докажување

Член 106

(1) Правото кое е меродавно за договорните и вондоговорните односи се применува доколку тоа ги содржи законските претпоставки за овие односи или го уредува товарот на докажувањето.

(2) Правното дејство на договорот или правното дејствие може да се докажува со кој било доказ кој е одреден со правото на државата на судот кој ја води постапката или со кое било право на кое упатува членот 81 од овој закон, според кое тој договор или тоа дејствие е полноважно во поглед на формата, под услов тој доказ да може да се изведе пред судот кој ја води постапката.

Оддел 9

Форма на правните работи и правните дејствија, застапување и застареност

Форма на правните работи и правните дејствија

Член 107

Ако со овој закон поинаку не е определено, се смета дека правната работа и правното дејствие во поглед на формата се полноважни, ако се полноважни било според правото на местото каде што правното дело е склучено, односно правното дејствие е преземено, било според правото што е меродавно за содржината на правната работа, односно на правното дејствие.

Договорно застапување

Член 108

(1) За постоењето и обемот на овластувањата на застапникот, како и за дејствата кои настанале со користење или наводно користење на тие овластувања, меродавно е правото кое го избрале властодавецот и застапникот, под услов тој избор да му бил познат или да не можел да не му биде познат на третото лице спрема кое застапникот дејствувал.

(2) Ако меродавното право не е избрано, за работите од ставот (1) на овој член, меродавно е правото на државата во која застапникот имал вообичаено престојувалиште во моментот кога било преземено дејствието на застапување.

(3) По исклучок од ставот (2) на овој член, ако третото лице не знаело ниту пак морало да знае каде се наоѓа вообичаеното престојувалиште на застапникот или ако договорот за застапување е склучен со застапник на кој извршувањето на работите на застапување не му е професија или ако застапникот ги извршува работите на застапувањето на берза или на јавна продажба, за прашањата од ставот (1) на овој член меродавно е правото на државата во која застапникот го презел дејството на застапување.

(4) Правото одредено како меродавно согласно со ставовите (1), (2) и (3) на овој член се применува и на односите помеѓу застапникот и трето лице кои произлегуваат од околноста дека застапникот дејствувал согласно со своите овластувања, дека ги пречекорил или дека дејствувал без овластување.

(5) Независно од одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член, ако предмет на застапувањето е недвижна ствар, за работите од ставот (1) на овој член, меродавно е правото на државата во која недвижноста се наоѓа.

Застареност

Член 109

За застареност меродавно е правото кое е меродавно за содржината на правната работа, односно на правното дејствие.

ДЕЛ ТРЕТИ

МЕЃУНАРОДНА НАДЛЕЖНОСТ И ПОСТАПКА

ГЛАВА I

Надлежност на судот и други органи на Република Северна Македонија во граѓански работи со меѓународен елемент

Оддел 1

Општи одредби

Општа надлежност во парнична постапка

Член 110

(1) Надлежност на судот на Република Северна Македонија постои ако тужениот е:

1) физичко лице кое има живеалиште или вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија или

2) правно лице со седиште во Република Северна Македонија.

(2) Ставот (1) на овој член не се применува на надлежноста на судот на Република Северна Македонија во работите на наследувањето.

Материјални сопарничари

Член 111

Ако во парницата има повеќе тужени со својство на материјални сопарничари, надлежност на судот на Република Северна Македонија постои и кога спрема еден од тужените може да утврди надлежност врз основа на критериумите за општа надлежност утврдени со овој закон.

Надлежност за меѓусебно поврзани барања

Член 112

(1) Ако судот на Република Северна Македонија е надлежен да решава за едно од повеќето поднесени барања, е надлежен да решава и за останатите барања, доколку тие се поврзани со барањето за кое судот е надлежен.

(2) Барањата се поврзани доколку помеѓу нив постојат врски кои се толку блиски што е оправдано за нив заеднички да се постапува и одлучува, а за да се избегне донесување на противречни одлуки во одвоени постапки.

Надлежност за противтужба

Член 113

Судот на Република Северна Македонија е надлежен и за противтужба, доколку барањето од противтужбата е во врска со тужбеното барање.

Општа надлежност во вонпарнична постапка

Член 114

(1) Кога за правен однос се одлучува во вонпарнична постапка, надлежност на судот на Република Северна Македонија постои ако лицето спрема кое е поднесено барање е:

1) физичко лице кое има живеалиште или вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија или

2) правно лице со седиште во Република Северна Македонија.

(2) Кога во вонпарнична постапка учествува само едно лице, надлежноста на суд на Република Северна Македонија постои кога тоа лице ги исполнува претпоставките од ставот (1) на овој член.

(3) Одредбите од ставовите (1) и (2) на овој член не се применуваат на расправање на оставина.

Надлежност за привремени и претходни мерки

Член 115

Судот на Република Северна Македонија е надлежен за одредување на привремени и претходни мерки во однос на лица или имот кои во времето на поднесување на тужбата се наоѓаат во Република Северна Македонија и во случаите кога врз основа на одредбите на овој закон судот не е надлежен да решава за главната работа.

Утврдување на надлежноста

Член 116

(1) Надлежноста на судот или друг орган на Република Северна Македонија во работите со меѓународен елемент се утврдува по службена должност според фактите и околностите кои постојат во моментот на поведувањето на постапката.

(2) Надлежноста на судот или друг орган на Република Северна Македонија останува да постои и ако во текот на постапката се променат околностите врз основа на кои таа надлежност е заснована.

Надлежност во исклучителни ситуации

Член 117

Ако овој закон не предвидува надлежност на судот или на друг орган на Република Северна Македонија, а не може да се покрене постапка во друга држава или не може разумно да се очекува дека таа ќе биде покрената во друга држава, по исклучок, судот или друг орган на Република Северна Македонија е надлежен доколку предметот има значајна врска со Република Северна Македонија.

Исклучива меѓународна надлежност - општо правило

Член 118

Судот на Република Северна Македонија е исклучиво надлежен, кога тоа е изрично определено со овој или со друг закон.

Меѓународна литиспенденција

Член 119

Судот на Република Северна Македонија по барање на странката ќе ја прекине постапката, ако е во тек парница пред странски суд во истата правна работа и меѓу истите странки и тоа ако:

- 1) прво пред странскиот суд е поведена односната парница по односниот спор;
- 2) е во прашање спор за чие судење не постои исклучива надлежност на суд на Република Северна Македонија;
- 3) може разумно да се очекува дека странскиот суд ќе донесе одлука која ќе биде подобна за признавање во Република Северна Македонија.

Исклучива меѓународна надлежност за одобрување и спроведување на извршувањето

Член 120

Судот или лицата кои вршат јавни овластувања согласно со закон, исклучиво се надлежни за одобрување и спроведување на извршувањето, ако тоа се спроведува на територијата на Република Северна Македонија.

Меѓународна надлежност за спорови против државјани на Република Северна Македонија што се на служба во странство

Член 121

Во споровите против државјани на Република Северна Македонија кои живеат во странство, каде што на служба или на работа ги упатил државен орган, надлежност на суд на Република Северна Македонија постои и ако тие во моментот на таквото упатување имале живеалиште во Република Северна Македонија.

Оддел 2

Спогодба за избор на надлежен суд

Спогодба за надлежност на суд на Република Северна Македонија

Член 122

(1) За работи со меѓународен елемент за кои според правото на Република Северна Македонија на странките им е дозволено слободно да располагаат со своите права, странките можат да се спогодат за надлежност на судот на Република Северна Македонија за решавање на веќе настанат спор или на спор кој може да настане од определен правен однос.

(2) Надлежноста на судот на Република Северна Македонија од ставот (1) на овој член е исклучива, освен ако странките поинаку не се спогодиле.

Спогодба за надлежност на суд на странска држава

Член 123

(1) За работи со меѓународен елемент за кои според правото на Република Северна Македонија на странките им е дозволено слободно да располагаат со своите права, странките можат да се спогодат за надлежност на судот или на судовите на странска држава за решавање на веќе настанат спор или на спор кој може да настане од определен правен однос.

(2) Надлежност на странски суд не може да се договори за спор за кој постои исклучива надлежност на судот на Република Северна Македонија, освен ако со овој закон не е поинаку определено.

(3) Судот на Република Северна Македонија до кој е поднесена тужба за работа за која е договорена надлежност на странски суд, по приговор на едната од странките, ќе се огласи за ненадлежен и ќе ја отфрли тужбата, освен ако утврди дека спогодбата за надлежност е ништовна.

(4) Приговорот од ставот (3) на овој член може да се поднесе најдоцна до моментот на впуштање во расправа по главната работа.

Форма на спогодбата за избор на надлежен суд

Член 124

(1) Спогодбата за избор на надлежен суд се склучува:

- 1) во писмена форма или усно со писмена потврда или
- 2) во форма која е во согласност со праксата која договорните страни меѓусебно ја воспоставиле или
- 3) во меѓународната трговија и промет, во форма која е во согласност со обичајот кој на договорните страни им е познат или морал да им биде познат и кој во тоа подрачје на трговијата, односно на прометот е општо познат и редовно го користат договорните страни во договорите од ист вид.

(2) Се смета дека спогодбата за избор на надлежен суд е склучена во писмена форма ако истата е склучена преку средства за електронска комуникација кои обезбедуваат траен запис на спогодбата.

(3) Спогодбата за избор на надлежен суд која е дел од определен договор се смета за независна во однос на останатите одредби на тој договор.

(4) Полноважноста на спогодбата за избор на надлежен суд не може да се оспорува исклучиво по основ на тоа дека не е полноважен договорот чиј составен дел е таа.

Премолчна согласност на тужениот за надлежност на судот на Република Северна Македонија

Член 125

(1) Се смета дека тужениот дал согласност за надлежност на судот на Република Северна Македонија, ако:

- 1) поднел одговор на тужбата или приговор против платниот налог, а не ја оспорил надлежноста на судот или
- 2) се впуштил во расправа по главната работа, а не ја оспорил надлежноста на судот на подготвителното рочиште, односно кога такво рочиште не е одржано, на првото рочиште за главна расправа или
- 3) поднел противтужба.

(2) Независно на одредбите од ставот (1) на овој член, во спорови од односи за осигурување, потрошувачки договори, договори за вработување, каде е тужен имателот на полисата, осигуреникот, корисникот на осигурувањето, оштетениот, потрошувачот или работникот, пред да се прогласи за надлежен, судот ќе го предупреди тужениот за неговото право да ја оспори надлежноста на судот, како и за последиците од впуштање или невпуштање во расправа по главната работа.

Оддел 3

Посебни одредби

1. Статус на лицата

Работи на старателството

Член 126

(1) Судот или органот на Република Северна Македонија е надлежен за работите на старателството и за државјани на Република Северна Македонија.

(2) Судот или органот на Република Северна Македонија ќе преземе неопходни привремени мерки заради заштита на личноста, правата и интересите на странски државјанин кој се наоѓа или има имот во Република Северна Македонија.

Лично име

Член 127

Судот или органот на Република Северна Македонија е надлежен и за одредување, промена или заштита на личното име на државјаните на Република Северна Македонија.

Прогласување на исчезнато лице за умрено

Член 128

Судот на Република Северна Македонија е надлежен и за прогласување на исчезнат државјанин на Република Северна Македонија за умрен.

Исклучива меѓународна надлежност за спорите за основање, престанок и статусни промени на правни лица

Член 129

Судот на Република Северна Македонија исклучиво е надлежен за спорови за основање, престанок и статусни промени на трговско друштво, на друго правно лице или на здружение на физички или правни лица, како и за спорите кои се однесуваат на полноможноста на одлуките на нивните органи, ако друштвото, другото правно лице или здружението има седиште во Република Северна Македонија.

Исклучива меѓународна надлежност за спорите во врска со полноможноста на уписот во јавни

регистри

Член 130

Судот на Република Северна Македонија исклучиво е надлежен за спорите во врска со полноможноста на уписот во јавните регистри кои се водат во Република Северна Македонија.

2. Семејно - правни односи

Брачни и брачно - имотни спорови

Член 131

(1) Надлежност на судот на Република Северна Македонија постои во споровите заради утврдување на постоење или непостоење на брак, поништување на брак или развод на брак (брачни спорови) и ако:

1) еден од брачните другари е државјанин на Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката или бил државјанин на Република Македонија во времето на склучување на бракот или

2) брачните другари имаат вообичаено престојувалиште во Република Македонија во времето на поведување на постапката или

3) едниот брачен другар е лице без државјанство кое има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката или

4) последното заедничко вообичаено престојувалиште на брачните другари било во Република Северна Македонија, а едниот од нив се уште има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведување на постапката или

5) тужителот има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во траење од најмалку една година непосредно пред поведувањето на постапката.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член, се однесува и на надлежноста на судот на Република Северна Македонија за спорови од брачно - имотните односи.

Утврдување на татковство или мајчинство

Член 132

(1) Во споровите за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство, надлежност на судот на Република Северна Македонија постои и ако:

1) детето или лицето чие татковство односно мајчинство се утврдува или оспорува е државјанин на Република Северна Македонија или

2) детето или лицето чие татковство односно мајчинство се утврдува или оспорува има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија.

Спорови за чување, подигање и воспитување на деца кои се под родителска грижа

Член 133

Во споровите за чување, подигање и воспитување на деца кои се под родителска грижа, надлежност на суд или друг орган на Република Северна Македонија постои и ако:

1) детето е државјанин на Република Северна Македонија или

2) детето има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија или

3) детето чие вообичаено престојувалиште не може да се утврди или е бегалец или меѓународно раселено лице поради настани во државата на неговото вообичаено престојувалиште, се наоѓа на територијата на Република Северна Македонија.

Меѓународна надлежност за давање на дозвола за стапување во брак на малолетник

Член 134

За давање на дозвола за стапување во брак на малолетник, надлежност на судот на Република Северна Македонија постои и ако подносителот на барањето е државјанин на Република Северна Македонија, односно ако еден од подносителите на барањето е државјанин на Република Северна Македонија, без оглед на тоа каде лицата, кои сакаат да стапат во брак, имаат живеалиште.

Издржување

Член 135

Во спорови за издржување судот на Република Северна Македонија е надлежен и ако:

1) доверителот на издржувањето има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија; или

2) за издржувањето се решава во брачен спор, спор за утврдување на татковство или мајчинство или спор за односи меѓу родители и деца кој се води пред судот на Република Северна Македонија.

Посвојување

Член 136

(1) Органот на Република Северна Македонија е надлежен да одлучува за посвојување и за престанок на посвојувањето ако барем еден од посвоителите или посвоеникот е државјанин на Република Северна Македонија или има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија, во времето на поведување на постапката за посвојување.

(2) Ако посвоеникот е државјанин на Република Северна Македонија и има вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на поведувањето на постапката за посвојување, надлежноста на органот на Република Северна Македонија за работите од ставот (1) на овој член е исклучива.

3. Наследување

Општо правило

Член 137

Судот на Република Северна Македонија е надлежен за расправање на целокупната оставина, ако оставителот имал живеалиште или вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија во времето на смртта.

Надлежност според местото на наоѓање на оставината

Член 138

Судот на Република Северна Македонија е надлежен за расправање на оставината и кога оставителот во времето на смртта немал живалиште или вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија, доколку еден дел или целата оставина се наоѓа во Република Северна Македонија и ако:

1) правото на Република Северна Македонија е избрано како меродавно право за расправање на оставината од страна на оставителот во согласност со членот 52 од овој закон или

2) оставителот во времето на смртта бил државјанин на Република Северна Македонија или

3) примената на овој член се однесува само на таа оставина.

Надлежност за спорови од наследно - правни односи и за наследно - правни спорови во врска со располагање на имот за време на живот

Член 139

Одредбите од членовите 137 и 138 од овој закон се однесуваат и на надлежноста од наследно - правни односи и за наследно - правни спорови во врска со располагање на имот за време на животот.

Избор на надлежност

Член 140

Судот на Република Северна Македонија ќе биде надлежен и за расправање на оставината која не се наоѓа во Република Северна Македонија, доколку оставителот во своето располагање за случај на смрт го избрал правото на Република Северна Македонија како меродавно за расправање на оставината.

4. Стварни права

Стварни права на недвижности

Член 141

(1) Судот на Република Северна Македонија е исклучиво надлежен за спорови за стварни права на недвижности, вклучително и за спорови настанати од закуп на недвижности, ако недвижноста се наоѓа во Република Северна Македонија.

(2) По исклучок од ставот (1) на овој член, судот на Република Северна Македонија не е исклучиво надлежен за споровите за краткорочен закуп на недвижност која се наоѓа во Република Северна Македонија, за привремена приватна употреба во период кој не е подолг од шест последователни месеци, под услов закупецот да е физичко лице и сопственикот на недвижноста и закупецот да имаат живеалиште во иста држава.

Стварни права на движни ствари

Член 142

Судот на Република Северна Македонија е надлежен и за спорови за стварни права на движни ствари, ако движната ствар се наоѓа во Република Северна Македонија во моментот на поведување на постапката.

Спорови во врска со воздухоплов или брод

Член 143

(1) Судот на Република Северна Македонија е надлежен во споровите за стварните права на воздухоплов или брод и во спорови од закуп на воздухоплов или брод, и ако на територијата на Република Северна Македонија се води регистрот во кој воздухопловот, односно бродот е запишан.

(2) Судот на Република Северна Македонија е надлежен во споровите за смеќавање на владение на воздухоплов или брод од ставот (1) на овој член и ако на територијата на Република Северна Македонија се води регистрот во кој е впишан воздухопловот, односно бродот или кога на територијата на Република Северна Македонија настанало смеќавањето.

5. Права од интелектуална сопственост

Исклучива меѓународна надлежност за споровите во врска со пријавувањето и полноважноста на правата од индустриска сопственост

Член 144

Судот на Република Северна Македонија исклучиво е надлежен за споровите во врска со пријавувањето и полноважноста на патент, стоковен или услужен жиг, индустриски примерок и модел или други права од индустриска сопственост кои мораат да се депонираат или регистрираат, независно од тоа дали прашањето е покренато во тужба или како дел од одбраната во постапката, доколку во Република Северна Македонија:

- 1) била поднесена пријавата за депонирање или за регистрација на тоа право или
- 2) било извршено депонирање или регистрација на тоа право или
- 3) врз основа на ратификуван меѓународен договор се смета дека е извршено депонирањето или регистрирањето на тоа право.

6. Договорни и вондоговорни односи

Надлежност според место на исполнување на обврската

Член 145

(1) Судот на Република Северна Македонија е надлежен за спорови од договорни односи и кога предмет на спорот е обврска која треба, односно која би требало да се исполни во Република Северна Македонија.

(2) Ако странките не се договориле поинаку, се смета дека местото на исполнување на обврската од ставот (1) на овој член е во Република Северна Македонија ако:

- 1) за договор за продажба на стока, согласно со договорот стоката била испорачана или требало да биде испорачана во Република Северна Македонија;
- 2) за договор за давање на услуги, согласно со договорот услугата била дадена или требало да биде дадена во Република Северна Македонија.

Потрошувачки договори

Член 146

(1) Судот на Република Северна Македонија е надлежен и за споровите во кои потрошувачот го тужи трговецот, ако потрошувачот има живеалиште во Република Северна Македонија.

(2) За споровите од потрошувачки договори во кои трговецот е тужител, а потрошувачот е тужен, судот на Република Северна Македонија е исклучиво надлежен ако потрошувачот има живеалиште во Република Северна Македонија.

(3) Од одредбата од ставот (2) на овој член може да се отстапи единствено врз основа на спогодба за надлежност која:

- 1) е склучена по настанувањето на спорот или
- 2) му овозможува на потрошувачот кој нема живеалиште во Република Македонија да покрене постапка пред суд на Република Северна Македонија или
- 3) е склучена помеѓу потрошувачот и трговецот, при што во времето на склучувањето на договорот двете страни имале живеалиште или вообичаено престојувалиште во иста држава и која предвидува надлежност на судот на таа држава, под услов таквата спогодба да не е спротивна на правото на таа држава.

(4) Одредбите од ставовите (1), (2) и (3) на овој член се однесуваат само на спорови настанати од:

- 1) договор за продажба на стока со плаќање на рати;
- 2) договор за заем кој се враќа на рати или кој било друг облик на кредит одобрен заради финансирање на продажба на стоки;
- 3) секој друг случај во кој договорот е склучен со лице кое врши трговска или професионална дејност во Република Северна Македонија или кое ја насочува таквата дејност кон Република Северна Македонија или кон повеќе држави меѓу кои е и Република Северна Македонија, а договорот влегува во рамките на таквата дејност.

(5) Одредбите од ставовите (1), (2), (3) и (4) на овој член не се применуваат на договорите за превоз, освен на договорите со кои за единствена цена се дава комбинирана услуга на патување и сместување.

Индивидуални договори за вработување

Член 147

(1) За споровите поведени од работите против работодавачот, а кои произлегуваат од индивидуалниот договор за вработување, судот на Република Северна Македонија е надлежен и ако:

- 1) работникот вообичаено ја врши својата работа во Република Северна Македонија или вообичаено ја вршел својата работа во Република Северна Македонија или
- 2) работникот вообичаено ја врши својата работа од Република Северна Македонија, или вообичаено ја вршел својата работа од Република Северна Македонија или
- 3) деловната единица на работодавецот која го ангажирала работникот се наоѓа или се наоѓала во Република Северна Македонија, а работникот вообичаено не ја извршува или не ја извршувал работата само во една држава.

(2) За споровите од индивидуален договор за вработување во кои работодавачот е тужител, а работникот е тужен, судот на Република Северна Македонија е исклучиво надлежен ако работникот има живеалиште во Република Северна Македонија.

(3) Од одредбата од ставот (2) на овој член може да се отстапи единствено врз основа на спогодба за надлежност која:

- 1) е склучена по настанување на спорот или
- 2) му овозможува на работникот кој нема живеалиште во Република Македонија, да покрене постапка пред суд на Република Северна Македонија.

Вондоговорни обврски

Член 148

(1) Судот на Република Северна Македонија е надлежен во спорови од вондоговорни обврски и ако во Република Северна Македонија се случил или можел да се случи настанот од кој произлегува штетата.

(2) Одредбата од ставот (1) на овој член ќе се применува и во споровите против осигурително друштво заради надомест на штета на трети лица по основ на прописите за непосредна одговорност на осигурителот, како и во споровите за регресни барања по основ на надомест на штета против регресни должници.

Надлежност врз основа на местото на работа на подружница, застапништво или друга деловна единица

Член 149

Судот на Република Северна Македонија е надлежен и за спорови кои произлегуваат од работа на подружница, застапништво или друга деловна единица на тужениот, која се наоѓа во Република Северна Македонија, кога тужениот нема седиште во Република Северна Македонија.

Меѓународна надлежност врз основа на имот на тужениот

Член 150

Ако на територијата на Република Северна Македонија се наоѓа некој имот на тужениот, судот на Република Северна Македонија, исто така е надлежен и тогаш кога тужителот има живеалиште, односно седиште во Република Северна Македонија, ако тужителот стори веројатно дека од тој имот ќе биде можно да се исполни пресудата.

ГЛАВА II

Други одредби за постапката со странски елемент

Меродавно право за постапката

Член 151

На постапката во работи со меѓународен елемент која се води пред судот или друг орган на Република Северна Македонија се применува правото на Република Северна Македонија.

Странечка и парнична способност

Член 152

(1) За странечката и парничната способност на физичко лице меродавно е правото на државата чиј државјанин е тоа.

(2) Ако странскиот државјанин не е парнично способен според одредбата од ставот (1) на овој член, а парнично е способен според правото на Република Северна Македонија, самиот може да презема дејствија во постапката.

(3) Законскиот застапник на странскиот државјанин од ставот (2) на овој член може да презема дејствија во постапката само додека тој странски државјанин не изјави дека самиот го презема водењето на постапката.

(4) За странечката способност на странско правно лице меродавно е правото предвидено во членовите 21 и 22 од овој закон.

Обврска за обезбедување на парничните трошоци (cautio iudicatum solvi)

Член 153

(1) Кога лице без државјанство кое нема живеалиште во Република Северна Македонија, странски државјанин или правно лице кое не е запишано во регистрот на Република Северна Македонија поведува парница пред суд на Република Северна Македонија, е должен на тужениот, по негово барање да му ги обезбеди парничните трошоци.

(2) Тужениот е должен барањето од ставот (1) на овој член да го стави најдоцна на подготвително рочиште, а ако подготвителното рочиште не е одржано - на првото рочиште за главна расправа пред да се впушти во расправање за главната работа, односно штом сознал дека постојат претпоставки за барање на обезбедување.

(3) Обезбедувањето на парничните трошоци се дава во пари, но судот може да одобри обезбедувањето да се дава и на друг начин.

Ослободување од обврската за обезбедување на парничните трошоци

Член 154

(1) Тужениот нема право на обезбедување на парничните трошоци, ако:

1) во државата чиј државјанин е тужителот, државјаните на Република Македонија не се должни да даваат обезбедување;

2) тужителот ужива право на азил во Република Северна Македонија;

3) тужбеното барање се однесува на побарување на тужителот од неговиот работен однос во Република Северна Македонија;

4) во прашање се брачни спорови или спорови за утврдување или оспорување на татковство или мајчинство и ако е во прашање законско издржување и

5) во прашање е менична или чековна тужба, противтужба или издавање на платен налог.

(2) Во случај на сомневање дали државјаните на Република Северна Македонија, во смисла на ставот (1) точка 1) на овој член, се должни да дадат обезбедување во државата чиј државјанин е тужителот, објаснување дава органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

Решение за обезбедување на парничните трошоци Член 155

(1) Судот во решението со кое се усвојува барањето за обезбедување на парничните трошоци ќе го определи износот на обезбедувањето и рокот во кој обезбедувањето мора да се даде, а тужителот ќе го предупреди на последиците што законот ги предвидува ако не биде докажано дека обезбедувањето е дадено во определениот рок.

(2) Ако тужителот во определениот рок не докаже дека дал обезбедување на парничните трошоци ќе се смета дека тужбата е повлечена, односно дека тужителот се откажал од правниот лек ако барањето за обезбедување е ставено дури во постапката по повод правниот лек.

(3) Тужениот кој навреме ставил барање тужителот да му ги обезбеди парничните трошоци, не е должен да ја продолжи постапката во главната работа се додека правосилно не се одлучи за неговото барање, а ако барањето биде усвоено - додека тужителот не положи обезбедување.

(4) Ако судот го одбие барањето за обезбедување на парничните трошоци, може да се одлучи постапката да продолжи и пред решението за одбивање да стане правосилно.

Ослободување од плаќање на парничните трошоци Член 156

Странските државјани имаат право на ослободување од плаќање на парничните трошоци под исти услови како и државјаните на Република Северна Македонија.

ДЕЛ ЧЕТВРТИ

ПРИЗНАВАЊЕ И ИЗВРШУВАЊЕ НА СТРАНСКИ СУДСКИ ОДЛУКИ

ГЛАВА I

Поим

Странска судска одлука Член 157

(1) Како странска судска одлука се смета одлука на суд на странска држава.

(2) Како странска судска одлука во смисла на ставот (1) на овој член се смета и порамнувањето склучено пред суд (судско порамнување).

(3) Како странска судска одлука се смета и одлуката на друг орган што во државата во која е донесена е изедначена со судска одлука, односно со судско порамнување, ако со неа се регулираат односите предвидени во членот 1 од овој закон.

Признавање

Член 158

Странска судска одлука се изедначува со одлука на суд на Република Северна Македонија и произведува правно дејство во Република Северна Македонија само ако ја признае судот на Република Северна Македонија.

ГЛАВА II

Претпоставки за признавање и извршување

Оддел 1

Претпоставки за кои судот внимава по службена должност

Потврда за правосилност и извршност

Член 159

(1) Подносителот на барањето за признавање на странска судска одлука е должен кон предлогот за признавање на странската судска одлука, да ја приложи странската судска одлука во оригинал или заверен препис и да приложи потврда од надлежниот странски суд, односно друг орган за правосилноста на одлуката според правото на државата во која е донесена.

(2) Ако со барањето за признавање на странската судска одлука се бара и признавање на нејзината извршност, подносителот на барањето за признавање на таа странска судска одлука, покрај потврдата од ставот (1) на овој член треба да поднесе и потврда за извршноста на таа одлука според правото на државата во која е донесена.

(3) Ако оригиналот на странската судска одлука или нејзиниот заверен препис не се составени на јазикот кој е во службена употреба пред судот пред кој се поведува постапката за признавање на таа одлука, странката што бара признавање на одлуката мора да поднесе и заверен превод на странската судска одлука на јазикот кој е во службена употреба пред тој суд.

Исклучива надлежност на суд на Република Северна Македонија

Член 160

Странска судска одлука нема да се признае ако во односната работа постои исклучива надлежност на суд или на друг орган на Република Северна Македонија, освен доколку со овој закон на странките им е дозволено да поведат постапка пред странски суд за одреден спор за кој е предвидена исклучива надлежност на суд на Република Северна Македонија.

Прекумерна надлежност на странски суд

Член 161

Странската судска одлука нема да се признае ако странскиот суд својата надлежност ја засновал на околности кои со овој или со друг закон не се предвидени за засновање на надлежност на суд или друг орган на Република Северна Македонија за решавање на работа со меѓународен елемент од ист вид.

Правосилна одлука во истата работа меѓу истите странки

Член 162

(1) Странската судска одлука нема да се признае ако во истата работа суд или друг орган на Република Северна Македонија донел правосилна одлука или ако во Република Северна Македонија е признаена некоја друга странска судска одлука што е донесена во истата работа и меѓу истите странки.

(2) Судот ќе запре со признавањето на странската судска одлука ако пред суд на Република Северна Македонија е во тек порано поведена парница во истата работа и меѓу истите странки и тоа до правосилното завршување на таа парница.

Повреда на јавниот поредок

Член 163

Странската судска одлука нема да се признае, ако дејството на нејзиното признавање очигледно е во спротивност со јавниот поредок на Република Северна Македонија.

Оддел 2

Претпоставки за кои судот внимава по приговор на странките

Непочитување на правото на одбрана

Член 164

Судот на Република Северна Македонија ќе го одбие признавањето на странската судска одлука, ако една од странките докаже дека:

1) поради неправилности во постапката, не можела да ги истакнува своите средства за одбрана или

2) поканата, тужбата или решението со кое е започната постапката не и биле лично доставени, односно дека воопшто немало ниту обид за лична достава, освен ако на кој и да било начин се впуштила во расправање за главната работа во првостепената постапка или

3) не и било оставено доволно време за подготвување на својата одбрана од моментот на доставување на тужбата до закажувањето на расправа.

ГЛАВА III

Постапка за признавање на странски судски одлуки

Поведување на постапката

Член 165

(1) Постапката за признавање на странска судска одлука се поведува со предлог.

(2) Судот до кој е поднесен предлогот за признавање на странска судска одлука ќе се ограничи на тоа да испита дали се исполнети претпоставките од членовите 159 до 163 од овој закон.

(3) Признавање на странска судска одлука во работи што се однесуваат на личната состојба (статус), може да бара секој кој за тоа има правен интерес.

Надлежен суд

Член 166

(1) За признавањето на странска судска одлука одлучува судија поединец на основниот суд.

(2) За признавањето на странска судска одлука месно е надлежен секој стварно надлежен суд.

Признавање на странска судска одлука како претходно прашање во постапката

Член 167

Ако за признавањето на странската судска одлука не е донесено посебно решение, секој суд може за признавање на таа одлука да решава во постапката како за претходно прашање, но само со дејство за таа постапка.

Тек на постапката по предлог за признавање

Член 168

(1) Ако судот до кој е поднесен предлогот за признавање на странската судска одлука утврди дека нема пречки за признавање, ќе донесе решение за признавање на странската судска одлука.

(2) Судот ќе го достави решението за признавање на странската судска одлука на спротивната странка, односно на другите учесници во постапката во која странската судска одлука била донесена и ќе ги поучи дека против решението за признавање можат да поднесат приговор во рок од 30 дена од денот на приемот на решението.

(3) Без оглед на одредбите од ставот (2) на овој член, судот нема да го достави на спротивната странка решението за признавање на странската судска одлука со која е одлучено единствено за развод на брак, ако лицето кое го бара признавањето е државјанин на Република Северна Македонија, а спротивната странка не е државјанин на Република Северна Македонија и нема живеалиште, односно вообичаено престојувалиште во Република Северна Македонија.

Постапка по приговор против решение за признавање на странска судска одлука

Член 169

По приговорот против решението за признавање на странска судска одлука од член 168 од овој закон, одлучува судот кој го донел решението за признавање, во состав од тројца судии. Судот одлучува по приговорот по одржано рочиште.

Жалба

Член 170

Против решението со кое судот го одбил предлогот за признавање и против решението по приговорот од членот 169 од овој закон, дозволена е жалба до надлежниот апелационен суд во рок од 15 дена од денот на приемот на одлуката.

Трошоци на постапката

Член 171

За трошоците на постапката за признавање на странската судска одлука, судот одлучува според правилата кои би се применувале во случај кога за истата работа би одлучувал судот или друг орган на Република Северна Македонија.

Примена на правилата на вонпарничната постапка

Член 172

Одредбите од вонпарничната постапка соодветно се применуваат на постапката на признавање на странски судски одлуки, доколку со оваа глава поинаку не е определено.

Извршување на странска судска одлука

Член 173

Странската судска одлука која судот на Република Северна Македонија ја признал во постапката предвидена во членовите од 165 до 171 од овој закон, се извршува според законите на Република Северна Македонија кои го уредуваат извршувањето.

Примена на правилата за постапката и на признавањето на странски арбитражни одлуки

Член 174

Одредбите од членовите 165 до 171 од овој закон, се применуваат и на постапката за признавање на странски арбитражни одлуки.

ДЕЛ ПЕТТИ

ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ

Склучување брак пред овластено конзуларно или дипломатско претставништво на Република Северна Македонија во странство

Член 175

(1) Државјаните на Република Северна Македонија можат во странство да склучат брак пред овластено конзуларно претставништво или пред дипломатско претставништво на Република Северна Македонија што врши конзуларно-правни работи, ако на тоа не се противи државата во која се наоѓа претставништвото на Република Северна Македонија или ако тоа е предвидено со ратификуван меѓународен договор.

(2) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за надворешни работи ги определува претставништвата на Република Северна Македонија пред кои можат да се склучуваат бракови во странство меѓу државјани на Република Северна Македонија.

Вршење на работите на старателството за државјаните на Република Северна Македонија кои се наоѓаат во странство

Член 176

Работите на старателството за државјаните на Република Северна Македонија кои се наоѓаат во странство ги врши конзуларното претставништво или дипломатското претставништво на Република Северна Македонија, ако на тоа не се противи државата во која се наоѓа претставништвото на Република Северна Македонија или ако е тоа предвидено со ратификуван меѓународен договор.

Составување на тестамент на државјанин на Република Северна Македонија во странство

Член 177

Конзуларното претставништво или дипломатското претставништво на Република Северна Македонија што врши конзуларно-правни работи може да му состави тестамент на државјанин на Република Северна Македонија во странство, според одредбите што важат за составување на судски тестамент.

Заверка на потписи, ракописи и преписи од страна на конзуларните или дипломатските претставништва на Република Северна Македонија во странство

Член 178

(1) Конзуларните претставништва на Република Северна Македонија или дипломатските претставништва на Република Северна Македонија во странство што вршат конзуларно-правни работи можат да вршат заверка на потписи, ракописи и преписи во согласност со ратификуваните меѓународни договори и прописите на земјата на приемот.

(2) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за надворешни работи го определува вршењето на работите од ставот (1) на овој член.

Уверение за прописите што важат или што важеле во Република Северна Македонија

Член 179

(1) Уверение за прописите што важат или што важеле во Република Северна Македонија, заради нивна употреба пред органите на странска држава, издава органот на државната управа надлежен за работите на правдата.

(2) Во уверението од ставот (1) на овој член се наведува називот на прописот, датумот кога е донесен односно кога престанал да важи и дословниот текст на соодветните одредби на тој пропис.

ДЕЛ ШЕСТИ

ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Важење на овој закон

Член 180

(1) Одредбите на овој закон за определување на меродавното право нема да се применуваат на односите кои настанале пред денот на влегувањето во сила на овој закон.

(2) Ако пред денот на влегувањето во сила на овој закон е донесена првостепенa пресуда или решение со кое постапката пред првостепениот суд е завршена, натамошната постапка ќе се спроведе според дотогашните прописи за надлежноста и постапката во работите со меѓународен елемент и одредбите за признавањето на странските судски одлуки.

(3) Ако по денот на влегувањето во сила на овој закон биде укината првостепената одлука од ставот (2) на овој член, натамошната постапка ќе се спроведе според одредбите за надлежноста и постапката во работите со меѓународен елемент и одредбите за признавањето на странските судски одлуки на овој закон.

Член 181

Одредбите на членовите 27, 28, 29, 30, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105 и 106 од овој закон важат до пристапувањето на Република Северна Македонија во Европската Унија.

Престанок на важењето на законите

Член 182

Со денот на зпочнувањето на примената на овој закон, престанува да важи Законот за меѓународно приватно право („Службен весник на Република Македонија“ број 87/2007 и 156/10).

Влегување во сила на овој закон

Член 183

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Северна Македонија“, а ќе започне да се применува по една година од денот на влегувањето во сила на овој закон.